

Schoonebeeks Hamlet en Harvest spreekt tot verbeelding

Op 28 augustus jl. werd de uitslag bekend gemaakt van de ideeënprijsvraag 'Nieuwe Landgoederen' van de Ministeries van VROM en LNV. De jury besloot de eerste prijs uit te reiken aan een noordelijke inzending onder het motto 'Hamlet en Harvest'. Deze inzending werd uitgewerkt door een samenwerkingsverband van Heidemij Advies BV, West 8, Niek Roozen, LB&P ecologisch advies BV, Mentink Procesmanagement BV en Stichting Timpaan.

Willem Foorhuis

'In ons landschap spelen ingrijpende veranderingsprocessen, die ons dwingen na te denken over de ruimtelijke identiteit van ons landschap in de toekomst. Een prijsvraag, gericht op het genereren van vernieuwende plannen voor landgoederen, kan aan deze toekomstverkenning een verkwikkende bijdrage leveren.' Dit stond de Ministeries van VROM en LNV voor ogen toen zij de besloten ideeënprijsvraag uitschreven. Onder het motto 'kunnen nieuwe landgoederen een waardevolle bijdrage leveren aan ruimtelijke kwaliteit, woonmilieudifferentiatie en de integratie tussen stad en land' werden zes teams, combinaties van een ontwerper, een projectontwikkelaar en een financier, tot deelname uitgenodigd. Onder de zes deelnemende partijen waren twee noordelijke mededingers: **Hamlet en Harvest** van Heidemij Advies BV c.s. en **Nieuw-Vennep/Nieuw Buinen** door Grontmij c.s.

Het nieuwe landgoed

De filosofie is duidelijk: buitenplaatsen en landgoederen worden ervaren als hoogtepunten in het veelzijdige Nederlandse landschap. De meeste stammen uit de 17e, 18e en 19e eeuw. In de 20e eeuw zijn er amper

nieuwe aangelegd. Toch is voor veel mensen wonen op een 'buiten' of op een landgoed een ideaal. De markt speelt daar op dit moment op in door het aanbieden van luxe appartementen op aantrekkelijke lokaties. Dit leidt niet direct tot ruimtelijke kwaliteit. Kenmerkend voor veel landgoederen is immers dat gebouw en omgeving als een geïntegreerd geheel zijn ontworpen en aangelegd. Vaak is in die ontwerpen op subtielwijze ingespeeld op het bestaande landschap. Evenzo goed is op veel plaatsen 'het grote gebaar' gemaakt: monumentale lanen, bossen en geplande rustieke plekken.

Schoonebeek

Het team van Heidemij Advies BV bracht het ontwerp 'Hamlet' in. Voor de lokatie werd gekozen voor het Drentse Schoonebeek. Hiervoor was een duidelijke aanleiding: in het landschap van Schoonebeek liggen 160 boorlokaties met 'ja-knikkers' geëxploiteerd door de NAM. Het verpachten van de boorlokaties zorgt voor een substantieel deel van het inkomen van de boeren. Toepassing van nieuwe technieken maakt de boorlokaties echter overbodig. Sanering staat op stapel. Dit noodzaakt tot aanpassingen in de agrari-

sche bedrijfsvoering. Voor de komende jaren is dan ook een herinrichtingsoperatie gepland, die het landschap aanzienlijk zal veranderen. Landgoederen van deze tijd spelen een belangrijke rol bij deze operatie, die is bedoeld om het landschap een nieuwe betekenis te geven. Daarnaast biedt het concept 'nieuwe landgoederen' mogelijkheden om financiële middelen te genereren voor de realisatie van bos en natuur rondom Schoonebeek.

De lokatiekeuze werd eveneens ingegeven door de landschappelijke waarden van dit gebied met zijn hoge ecologische waarden. Het Natuurbeleidsplan wijst het Amsterdamse Veld binnen de Ecologische Hoofdstructuur aan als kerngebied. Het rijksbeleid wil dit unieke ecosysteem behouden en ontwikkelen. De landschapsstructuurvisie gaat fundamenteel uit van handhaving en versterking van de natuurwaarden.

Landgoed Schoonebeek

Het ontwerp landgoed Schoonebeek is gebaseerd op vier punten. Allereerst introduceert het ontwerp een buurtschap (Hamlet). Kenmerkend voor het landschap in de omgeving van Schoonebeek zijn de oude buurtschappen

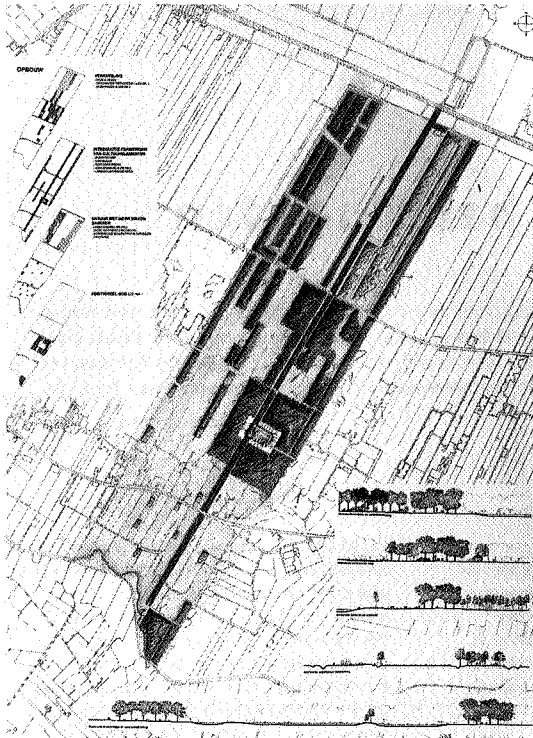

Foto Harry Cock

zoals Westerbos, De Bult, Middendorp en Koelveen. Deze liggen op de oude stroomrug van het Schoonebeker Diep. De gemeente Schoonebeek wil deze typerende cultuurhistorische, natuurwetenschappelijke en landschappelijke accenten graag behouden. Het ontwerp wil daarom aan de strook van oude nederzettingen een buurtschap (= Hamlet) toevoegen, een cluster van woningen. Het buurtschap ligt centraal in het landgoed; het wordt omgeven door bos. Een tweede belangrijk element is de repeteerbaarheid. Het concept van dit ontwerp gaat uit van een repeteerbaarheid van het buurtschap in het gebied rondom Schoonebeek. Elk buurtschap heeft zijn eigen specifieke herkenbaarheid en wordt gekoppeld aan thema's die passen in de omgeving van

Schoonebeek, zoals oliewinning en droogtebestrijding. De buurtschappen gelden als initiator voor de ontwikkeling van bossen rond Schoonebeek. Natuurbouw van deze tijd is het derde kernbegrip. Landgoederen versterken de bestaande ecologische systemen door een verbinding te vormen tussen het hoogveengebied Amsterdamse Veld en het Schoonebeker Diep. Deze van nature aanwezige 'natte' verbinding is door de agrarische ontwikkeling van het landschap verstoord. Nu kan zij worden hersteld. Als vierde begrip hanteert het ontwerp de sanering. De komende herinrichting van het buitengebied maakt de aanleg van een reeks van landgoederen mogelijk. Grondreining (sanering) speelt hierbij een belangrijke rol. Daarom voorziet het ontwerp in de koppeling van grondreining, natuurontwikkeling en het wonen op een landgoed.

Hier ligt derhalve een directe koppeling tussen de realisering van het landgoed en het opruimen van de voormalige boorlokaties en de mogelijkheden die dit biedt om de gebiedskwaliteit van Schoonebeek ingrijpend te verbeteren.

Het bovenstaande komt tot een intrigerend uitgangspunt. Het ontwerp tracht alle uitgangspunten te integreren in een visie voor het gehele buitengebied. Hierin krijgen de boorlokaties een permanente natuurbestemming, als diep open water of als ondiep water, als moeras of als droog biotoop. Bij de sanering van de voormalige boorlokaties wordt de vervuilde grond afgegraven. Deze grond wordt naar een lokatie gereden

waar dan landfarming plaatsvindt. De grond zal daar, door gericht beheer en het beplanten met geselecteerde soorten, in circa twintig jaar op biologische wijze worden gereinigd. Ten oosten van het landfarmingproject, grenzend aan het Amsterdamse Veld wordt de grond afgegraven tot op het grondwater. De grond wordt gebruikt voor het opvullen van de voormalige boorlokaties. Het gebied wordt daarmee natuurgebied voor veenontwikkeling.

Het ontwerp

Het ontworpen landgoed strekt zich uit tussen het hoogveengebied Amsterdamse Veld en het Schoonebeker Diep. Het fraaie ontwerp kenmerkt zich door een centrale laan van eiken, stenen ornamenten langs de laan in de vorm van stenen bomen, een buurtschap rond een plein, acaciasingels en een strook rododendrons. Binnen dit 'framework' wordt de landfarming, de veenontwikkeling, bossen en weilanden ingevangen. Centraal staat natuurlijk een natuurlijk en spraakmakend buurtschap; een cluster van circa dertig woningen. Elke woning is gesitueerd op een kavel van verschillende grootte (500 tot 3000 m²). De woningen worden gebouwd voor een goedkoper marktsegment om het voor de regionale bevolking c.q. voormalige boeren haalbaar te maken op het landgoed te wonen.

Het oordeel

De jury oordeelde enthousiast: **'Hamlet, het ontwerp voor het landgoed bij Schoonebeek, is van grote schoonheid. Maar met die lange as had toch meer gedaan kunnen worden?! Het buurtschapje is niet spectaculair, maar heeft als voordeel dat er allerlei mensen kunnen wonen, niet alleen de rijke westerlingen op hun oude dag. De buurtschappen waarvan er in ieder landgoed een is opgenomen kan een alternatief betekenen voor de dreigende verdwijning van sociale verbanden en verconifering (!) van het landschap. Het plan zit op lokaal en regionaal schaalniveau ecologisch goed in elkaar.'**Nb